ГОЛУБ М. ЈАШОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ С ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

МИКРОТОПЕНИМИЈА СЕЛА БЕРКОВА У ПРЕКОРУПЉУ²

АПСТРАКТ. У раду је обрађена микротопенимија села Беркова у северној Метохији, у области Прекорупље. Грађа за овај рад пописана је 1997. године, забележена у разговору са мештанима проучаваног села (Србима православне вере и Албанцима, римокатоличке вероисповести). Неколике називе за именовање локалитета на простору који катастарски припада селу Беркову преузели смо из рада Милете Букумирића *Ономастика Прекорупља* (други део), објављеног у *Ономатолошким прилозима* (Београд, 1982).

КЉУЧНЕ РЕЧИ: микротопенимија, хидроними, ороними, дромоними, Берково, Прекорупље.

¹ jasovicgolub@gmail.com

² Истраживања су извршена и рад написан у оквиру пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора” 178020, који се реализује уз помоћ Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

Рад је примљен 11. фебруара 2016, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 1. априла 2016.

Берково је српско село које је крајем прошлог столећа имало седамдесет српских кућа и пет албанских породица римокатоличке вере (440 становника). Подигнуто је на левој долиној страни Источке реке на средокраћи Клине–Ђураковац–Пећ и удаљено је од Клине осам километара.³

Помиње се у турским пописима из 1485. године као село под данашњим именом Берково. У попису Области Бранковића помиње се као село у суседству села Крушева и Дреновца у нахији вучитрнској као тимар Јапа сина Тахира Гермиджаније (он лично као ђуруме учествује у војним походима са три ђебелије и једним шатором).

Тридесет година касније у Дефтеру Скадарског санџака из 1485. године помиње се село Берково, источно од Пећи, које је тимар Хајредина силахдара са 54 куће, 12 момака и две удовице.⁴ На списку пореских обвезника, између осталих, помињу се старац Милан, сиромах Радоња, говедар Радич, сиромах Тодор. У селу су била и два свештеника: поп Петко, поп Видач, Милош попов син, Вук попов син (Pulaha, 1974, стр. 232).

Село Берково у општини злокућанској, у срезу источком, у Девичком катастигу помиње се више пута у времену од 1769. до 1785 (Елезовић, 1932, стр. 43).⁵

Насеље је раздијеног типа и дели се на неколико махала које су назване према презименима или надимцима већих родова који у њима живе: *Павловиће, Панџиће, Бање, Живковиће, Лазаревиће, Машиће, Јеремиће* и слично.

Берково нема ни цркву ни школу. Деца осмогодишњу наставу похађају у суседном Злокућану а даље школовање настављају у десетак километара удаљеним варошима, Клини и Истоку. Берково административно припада клинској општини, а пре рата припадало је злокућанској општини, среза источког. Седиште Месне заједнице је у суседном Злокућану.

³ Проучавано насеље подигнуто је по брежуљцима, на левој обали Истока, 400–480 метара надморске висине, на катастарској површини од 490 хектара.

⁴ Берково је било једно од већих села у области и плаћало је порез за пшеницу, јечам, поврће, воће, траварину, воденице, вино, дрва, пчеле и слично. Укупно 11 588 акчи (Pulaha, 1974, стр. 232–233).

⁵ У *Речнику косовско-меџохиској дијалекта* Глише Елезовића помињу се дародавци и приложници манастира Девича, међу којима су и Јован и Радота, родом из Беркова, који су 1769. приложили манастиру половницу јечма (Елезовић, 1935, стр. 159).

Водом се снабдева из бунара који су често преко лета пресушивали те су мештани често били приморани да воду довозе воловским колима са бунара из заселака подигнутих ближе обали Истока или са саме Источке реке.

Село је електрифицирано седамдесетих година прошлог века (1969), а локални пут Клина–Ђураковац асфалтиран је 1980–1982. године. Фиксни телефони уведени су 1997. Засеоци су међусобно повезани земљаним тракторским путевима.

У селу је радила једна кафана у махали Бањци и две продавнице чији су власници били Бањци и Машићи.

Сеоска слава је Спасовдан. На Спасовдан је одржаван сабор, на месту које се зове Равена, и народно весеље на ком су се окупљали становници Беркова и околних села.

Становници Беркова бавили су се сточарством, ратарством и повртарством. Било је и нешто мало воћњака, гајена је шљива, орах и покоја јабука или крушка, које су углавном расле као усамљена стабла калемљена на самониклој подлози. Свака кућа је имала и свој виноград и достаниште. Берковчани су углавном радили сезонске послове у Пољопривредном комбинату „Малежган” и у водопривреди, на уређењу и одржавању насипа на Белом Дриму.

Најбројније су и најстарије породице у Беркову: Живковићи, Лазаревићи, Бањци, Мисирлићи и Пантићи. Вучковићи, Јевтићи, Машићи и Милановићи су досељни касније и о њима је писао Милета Букумирић.⁶ Поменућемо неколике породице које су живееле у Беркову, а нису обрађене у поменутој раду.

У Беркову су живееле још по једна кућа Никол’е Аврамовића, Недељка Цинцара и Радомира Дашића. Аврамовићи су изумрли. Имали су једног сина који је погинуо у Дреници са још седморицом Берковчана за време Првог светског рата. Цинцари су се одселили у Клину 1970, а породица Радомира Дашића досељена из суседног села Рудице 1981. године, одселила се у Обилић, а славила је Светог Јована Крститеља и Седми јул’и. У засеоку Павловиће до 1974. године живееле су три куће Лацмановића које су се тада иселиле у Будисавце, односно у Исток и Ћићевац и славили су Аранђеловдан а прислуживали Госпођиндан.⁷

⁶ Топонимију и антропонимију села Беркова у Прекорупљу објавио је Милета Букумирић у *Ономастолошким џирилозима*, књига III, Београд 1982, стр. 106–115. Грађу је забележио 1977. године.

У Беркову су живели и Албанци римокатоличке вере, по две куће, Танушевића и Ђокмарковића.

Већину становника у Беркову чине Срби старинци, досељени пре 1912. године. Скоро сви наши информатори су нам говорили да им је даља старина негде у Црној Гори. Неки знају и крај, пле-ме из којег су се доселили у Метохију. У селу се говори косовско-ресавским дијалектом. У пописаној ономастичкој грађи реги-стрована су два стара силазна (` ,) и један нови узлазни акценат (^) као и предакценатске дужине: *Вѣрови*, *Лѣзѣ Парцѣлѣ Мађѣрке Шавѣрниѣца*. Код неких топонима чује се затворен изговор вокала *а*: *Кујаѣвча*, *Маѣшиѣн дунѣр*, *Лазѣрѣвиѣ заѣѣис*; а у топонимима *Цевѣрка*, *Цевѣровиѣца*, у предакценатском слогу уместо вокала *а* чује се *е* (Јашовић, 1997, стр. 10). Од консонантских појава чује се померен изговор сонаната *л*, *љ*. Наиме, у говорима северне Метохије сонант *љ* има тврђи изговор а *л* се изговара умекшано па су се оба гласа у изговору изједначила и обележавамо их графемом *л'* (Јашовић, 1997, стр. 11).

Информатори: Милорад Бањац 1931, Стојан Лазаревић 1958, Радош Лацмановић 1933, Драгољуб Лацмановић 1962, Бошко Мисирлић 1958.

Као материјална реализација семема 'природни објекти и људске творевине' јављају се реалеме које су настале и настајале у различитим временима и разнолике структуре. С обзиром на ту чињеницу ономастичари их деле на једночлане, двочлане, и на веома ретке, трочлане и вишечлане топониме.

Међу једночланим називима преовладавају онимизирани географски термини типа: *Брејови*, *Главица*, *Дубочковиѣца*, *Равнови*, *Лаз*, *Лѣдина*, *Ровина*. Неки од тих назива мотивисани су обликом тла или према некој другој особини именованог објекта: *Гол'ина*, *Гул'ина*, *Голи'ѣ ја*, *Кука*, *Лаз*, *Осредак*, *Средак*, *Шиљак*, *Рейиѣиѣе*, *Рейиѣиѣѣа*.

Топонимијски систем села Беркова чине и називи мотивисани фитонимским апелативима, најчешће, називима за именовање дрвећа. Најчешће воћа: *Дренове*, *Крушевља*, *Сливл'е*; али и другог самониклог дрвећа: *Куња*; или каквих других коровских биљака: *Тршевина*, *Шаварница*, *Шаварче*. Овој групи назива могли бисмо придодати и назив *Мађѣрке* којим је именована њива на којој је некада било шљива званих маџарке, чији је назив мотивисан етнонимом Маџар/Мађар.

⁷ Сви становници Беркова српске националности протерани су из свог села 1999. године и све куће спаљене и порушене. Неколико породица се вратило у своје обновљене куће и на своја имања пре десетак година.

Неки називи мотивисани су апелативом којим се означава грађевина или простор за чување и негу домаћих животиња: *Пландишће, Појайишће, Појайе, Торуна*; топоними мотивисани апелативом за именовање култивисаног простора (обрадиво земљиште), као и оне површине на којима је узгајана или се узгаја нека ратарска култура: *Л'иваде, Л'ивадак, Лојза, Најар, Најрећа, Њивче, Орница, Парцела, Подваднице*.

Регистровани су и микроназиви мотивисани лексиком за именовање објеката које је човек изградио за становање, њихови делови, или места на којима су постојали такви објекти: *Кућишћа, Сел'ишће, Сел'ишћа, Сјуде*; називима за именовање објеката за уређење простора на ком човек живи и привређује: *Кија, Налоја, Бакача, Крајина*.

У нашој грађи налазе се неколики називи мотивисани лексемама у вези са духовним животом и духовношћу: *Заџис, Равена, Црквина, Црквишће, Појовача*.

Једночлани називи неких обрадивих површина настали су према имену или презимену бившег власника, обично стечена куповином: *Бичанка, Цевѣрка, Ц'еверовица*.

И у микротопонимији села Беркова има назива насталих од патронима и њима се именују искључиво делови села названи најчешће према презимену или надимку најбројнијег рода настањеног на именованом простору: *Бањци Вуљ'ешиће П'анџиће П'аревеће*.

У посебну групу издвојили смо називе за именовање вода, водених површина и водених токова. Забележено је тринаест једночланих хидронима: *Барице, Бук, Букало, Вирови, Клагенац, Кл'ока, Локве, Тојила; Дрим, Исџок, Кујавча, Појок, Са'сџав*; и једанаест двочланих назива типа присвојни придев + апелатив: *Госџодарски вир, Ђавол'и вир, Никол'ин вир, Перин вир, Фрокин вир, Девички ја'з, Кошевачке локве, Ојрашачке локве, Павлов џџок, Машин дунар, Слана Бара*.

Забележене су и неколике предлошко-падежне синтагме у функцији хидронима: *Код ја'за, Код Дрџмчећа, У Кл'оку*, али и два примера у којима апелативу претходи патроним: *П'анџић дунџр* и *Л'азаревић џџок*.⁸

Двочланим синтагмама типа придев + именица именују се и шуме, пашњаци, обрадиве површине, утрине, друмови. Најчешће

⁸ Упореди двочлане конструкције типа именица + именица у Горњој Топлици: *Дамњан чука* (Јашовић, 2007, стр. 499–500).

Букљало, њиве. До пре педесетак година овде су биле њиве, мочваре биле некад.

вир. *Госѿодѿрски вѿр*, вир у којем се утопио Имер-ага, Турчин; Бавол'и вѿр, дубоки вир у Источној реци више куће Божа Бањца; Миланов вѿр, на реци Истоку у којем се утопила ћерка неког Бањца; Никол'ин вѿр, вир на Истоку. У близини је Вучковића имање и Равена; Пѿрин вѿр, вир на Истоку у близина Живковића кућа и окућница; Фрѿкин вѿр, вир на Источној реци у близини Танушевића кућа.

Вѿрови, удубљења која су настала кад су мештани копали земљу и производили циглу. Она се напуне водом кад пада киша.

Вул'етиће, део села, на простору поред пута Клина-Ђураковац, у којем живи пет кућа Лазаревића.

Главѿца, узвишење на потесу Малишган.

Гол'ина, потес више кућа Лацмановића и Лазаревића на ком су били виногради и бостаништа; Стѿра Гол'ина, део потеса Гол'ина на којем су били виногради и воћњаци.

Гол'ија, њиве у страни ниже села, код Бањаца и Попаревића.

Госѿодѿрски вѿр, в. вир.

Гул'ина, в. Гол'ина.

Гуљкал'иште, утрина, пашњак окружен шумом у потесу Лојза.

Девѿчки јѿз, в. јѿз.

Дрѿнови, њиве и шумарци; на том простору има и сад дренова.

Дрим, део тока реке Бели Дрим. Река тече источно од села и њен ток је регулисан високим и чврстим, каменом зиданим насипом.

Дубочкавица, пашњак, њиве и ливаде.

Бавол'и вѿр, в. вир.

Бокмѿрковића зѿбео, шума на међи Беркова и Злокућана.

Зѿпис у Лѿјзѿ, в. запис.

запис. Зѿпис у Лѿјзѿ, Запис и утрина у потесу Лојза; Лазѿрѿвића зѿпис, стари храст на утрини између кућа Лазаревића и Лацмановића (Обрадовића); Бањски зѿпис, столетни храст чије је стабло било обима 3,60 метара.

Исток, део тока Источке реке, која сеоски атар дели на два неједнака дела.

ја°з. Девѣчки ја°з, канал у који је наврнута вода из Источке реке за Девичку воденицу у Злокућанима; Код ја°за, њиве и шљивици поред јаза који је текао од Живковића према Машићима паралелно са путем Берково–Злокућане.

Јазбине, шуме и обрадиво земљиште, на потесу Ногар.

Кѣпа, приобално земљиште на обалама Белог Дрима, од Берковачког моста до ушћа Источке реке у Бели Дрим.

Кладенац, извор код Парцеле од којег отиче поточић.

Кл’ока, барљиво земљиште око ушћа Источке реке и Белог Дрима.

Код Дрѣмчета, меандри Белог Дрима и земљиште око такве баре, на десној обали, према Крушеву.

Код Ђошѣне куће, потес на брегу око Вучковића кућа.

Код ја°за, в. ја°з.

Код Налѣге, в. Налога.

Код одел’ака, део села, поред пута Ђураковац–Злокућани, у којем су живеле породичне задруге Милована и Лазара Лазаревића.

Код Парцелѣ. в. Парцела.

Код Са°вѣне ба°кче, вир на Источкој реци и њиве, повртњаци и ливаде Сава Живковића, око њега.

Кошѣвачке лѣкве, в. локва.

Кошѣвачки пѣт, сеоски пут који води од Беркова преко Шошиног брега према Кошу.

Крѣшина, њиве преко којих „крате пут” од вароши Истока до Беркова села.

Кујѣвча, речица која тече од Шаљиновице, између Жача и Беркова и лева је притока Источке реке. Ушће јој је у близини Машића кућа.

Кука, потес око речице Кујавче.

Куња, земљиште у близини потеза Дрења.

Кућишиа, њиве у долини.

Крушѣвл’а, њиве поред Источке реке.

Лѣз, шума и пашњаци више села.

Лѣзарѣва њѣва, в. њѣва.

Лѣзѣрѣвић запис, в. запис.

Лаз̃а^рр̃евић п̃ток, в. Поток.

Л'ег̃ина, ледина испод куће Злате Лазаревић.

л'ивада. Бич̃анске л'ив̃аде, ливаде које су некада припадале породици Бичанин из суседног Крушева; У л'ив̃аде, њиве и ливаде између Дрима и Истока.

Л'ив̃адак, некада њивица, сада воћњак.

Лџ̃а, њиве више потеса Гол'ина. На том простору су раније били виногради. Становници села чувају предање да је са тог места кретао виновод направљен од издубљених облица којим је текло вино директно у подруме цркве у Будисавцима.

Лѡкве, шума и заједнички пашњаци на међи Беркова и кошевачког засеока Опрашке. На том потесу се налази један од сеоских записа; Кош̃евачке ~, шума; Опр̃ашачке ~, шума на крају села према Кошу.

Ма̃ђ̃ерке, њиве, на њиви је било шљива званих мацарке.

Мал'ежг̃ан, део земљишта берковачког атара северно од села, које припада истоименом пољопривредном комбинату, а које обухвата и земљиште суседних села: Злокућана, Реновца, Коша.

Мал'ужг̃ан, в. Мал'ежган.

Ма̃ш̃ин бун̃а^р, в. Пантић бун̃а^р.

Ме̃њ̃ашев̃ица, њива у долини поред реке Истока.

Миј̃аш̃евица, њива поред регионалног пута Клина–Бураковац.

Мил̃анов в̃ир, в. вир.

Наг̃ар, пространи шумовити потес према кошевачком засеоку Опрашке. Забележили смо казивање Јанка Лазаревића (рођен 1918) да је на том потесу неки Машић из Беркова ловио кљусама дивљач и једном приликом уловио ђавола. Ђаво је у кљусама извршио велику нужду и обрнуо кљусу наопако. Потом се претворио у агу и кад је у зору наишао Машић, ђаво је прерушен у агу почео да виче и псује. И тако је успео да превари Берковчанина ки овај га је ослободио кљусе.

На̃глава њ̃ива, в. њива.

Н̃а̃л̃ѡга, устава којом се вода наврће у канал за наводњавање или за покретање воденичких витлова; Код н̃а̃л̃ѡге, простор око Источке реке и на самом речном току који је био погодан за пецање за време летњих месеци, јер је на том месту вода била дубља.

Натрѣћа, њива испод кућа Живковића, преко јаза.

Никѡл'ин вѣр, в. вир.

њива. Лазарева њива, њива; Наглава ~, њива поред уставе на Источкој реци, на почетку села идући из правца Бураковца; Стаѡра ~, њиве Лацмановића на благој страни поред злокућанског пута.

Њѣвче, њивица у долини испод Малежгана.

Опрѣшачке лѡкве, в. локва.

Ќрњица, њива Пантића.

Осрѣдак, в. Средак.

Пѣвлов пѡток, в. поток.

Пѣвловиће, заселак у којем живе потомци Павла Лазаревића.

Парцѣла/Парцѣла, потес на косини повише Старе њиве, према Злокућанима; Код Парцѣлѣ. в. Парцела.

Пѣнтиће, део села у којем живе Пантићи, досељени из Велике.

Пѣнтић брег, в. брег.

Пѣнтић дунаѡр, заједнички бунар на потесу Пантић брег.

Пѣрѣин вѣр, в. вир.

Плѣндиште, простор на ком се налазила кафана Божа Бањца.

Под Мал'ужгѣн, блага коса у подножју брда Малежган на којој су биле колибе Лазаревића.

Подвѣднице, ливаде и баште између Истока и белог Дрима.

Појѣте, потес између Дрима и Истока.

Појѣтиште, њива на десној долињској страни Павловог потока на којој је погинуо Радован Лазаревић.

Пѡпаревиће, део села на потесу према Берковачком мосту.

Попѡвача, њива код Николиног вира.

Пѡток, суви поток између Лазаревића и Лацмановића; Пѣвлов ~, поток више Лацмановића кућа и шуме и по нека њива на његовим странама; Лазѡрѣвић ~.

Прекај Крѣстѣне куће, брод на источној реци преко којег пролази сеоски пут који води у поље у међуречју Источке реке и Белог Дрима.

Равѣна, зараван у засеоку Бањци на којем су Берковчани славили литије, а на том месту налазио се један од сеоских записа и црквиште.

Равнѡви, њиве више Бањаца.
 Репиштѡ, њиве на левој страни Кујавче.
 Рѣпиште, в. Репишта.
 Ровина, суви поток близу потеса Лазарева њива.
 Сѡсатав, ливаде и њиве око ушћа Источке реке и Белог Дрима.
 Сел'ишйѡ, њиве на равници поред Источке реке.
 Сѣл'иште в. Сел'ишта.
 Слѡна дѡра, бара и њиве код Састава.
 Слѡна рѡвина, њива.
 Сл'ивл'е, ливада преко Лазаревића потока.
 Срѣдак, њиве на десној обали Белог Дрима.
 Стѡра Гол'йна, в. Гол'ина.
 Стѡра њйва, в. њива.
 Стѡде, обрадиво земљиште на долинској страни Лазаревића потока.
 Танѡшевића зѡдеѡ, шума и пашњак више куће Петка Лазаревића.
 Тѡпила, потес код ушћа Источке реке у Дрим близу Злокућана.
 Торйна, њиве.
 Трѡшевина, њиве у Лазаревића потоку.
 Тѡр сокѡк, сеоски тракторски пут од Живковића и Танушевића кућа према Лазаревићима у засеок Павловићи.
 У кл'ѡку, в. Кл'ѡка.
 У л'ивѡде, в. л'ивада.
 Усѡн трѡс, њиве у равници источно од села. Према Малежгану.
 Фрѡкин дрѣг, в. брег.
 Фрѡкин вйр, в. вир.
 Фрѡкин кѡмен, предео на Фрокином брегу.
 Црквйна, место на којем је, како мештани верују, била црква; *Йма неки кѡмењи ка куће Рѡјѣ Жйвковићу*. Од камена срушене цркве, по предању, посвећене Светом архангелу Михаилу, Турци су направили мост са шест грла на Источној реци у Жачу.
 Црквиште, ледина у потесу Шил'ак на којој је, по предању, била црква. На том месту постоји један камен који подсећа на исклесани камени блок. – *На врѣ дрѡда чѣйврѡи кѡмен у Танѡшевића зѡдрѡну*.

Џевѐрка, в. Џеверовица.
 Џевѐровица, њива у потесу У л'иваде, на левој обали Истока.
Шавѐрнѝца, њива поред Источке реке.
 Шавѐрче, њива поред Источке реке.
 Шѝл'ак, пространи шумовити потес на крају села према Кошу.
 Шѓшин брѐг, в. брег.
 Шѝштер ма́ла, део села у којем су живе́ле породице Мисирлића,
 Пантића, Вучковића и Јевтића.

-
- ЛИТЕРАТУРА Букумирић, М. (1981). „Ономастика дела Прекорупља омеђеног рекама Мирушом, Белим Дримом и Клином”. *Ономаѝолошки ѝрилози II*, стр. 339–403.
- Букумирић М. (1982). „Ономастика Прекорупља II”. *Ономаѝолошки ѝрилози III*, стр. 303–418.
- Елезовић Г. (1932). Глигорије Елезовић, Речник косовско-метохиског дијалекта 1, *Срѝски дијалекѝолошки зборник*, 4 (1).
- Елезовић Г. (1935). Речник косовско-метохиског дијалекта 2, *Срѝски дијалекѝолошки зборник*, 4 (2).
- Јашовић Г. (1997). *Пасѝирска ѝерминолоѝија Пећкоѝ Подѝора*, Приштина: Народна и универзитетска библиотека у Приштини.
- Јашовић, Г. (2007). *О ѝовору и именима Уѝљара код Пришѝине*. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини.
- Pulaha, S. (1974). *Defteri i regjistrimit të Shkodrës i vitit 1485*. Tirana: Akademia e shkencave e RP të Shqipërisë, Instituti i historisë.

GOLUB M. JAŠOVIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA WITH TEMPORARY HEAD-OFFICE
IN KOSOVSKA MITROVICA, FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

MICROTOPONYMY OF BERKOVO VILLAGE NEAR PREKORUPLJE

This paper deals with the microtoponymy of the Berkovo village, which is situated on the left bank of Beli drim, in the area called Prekoruplje. Its accurate location is between Ozdrim and Pečka Bistrica confluence with the Drim. Research materials have been recorded by interviewing locals in the year of 1997 (Orthodox Serbs and Catholic Albanians). Some of the entries that are used in this paper, concerning village Berkovo, are taken from the work of Mileta Bukumirić called *Onomastic of Prekoruplje* (second part). The paper was published in Belgrade in the *Onomatology contributions* in 1982.

KEY WORDS: Toponymy, hydronymy, oronym, dromonym, Berkovo, Prekoruplje.